

॥ श्री ॥

अथ श्री त्रिविक्रमपंडिताचार्यसूत श्री नारायणपंडिताचार्यविरचितः

॥ श्री मध्वविजयः ॥

१६. षोडशः सर्गः

साधुभ्यो मधुमथनांघ्रिभक्तिभाग्भ्यः
श्रीतेभ्यो विततमतेर्महानुभावम् ।
वेदांतं स्वयमिव बंधमोक्षमूलं
व्याचष्ट स्फुटमथ कोहपि कोविदोहत्र ॥ १६.१ ॥

गोमत्यास्तनिकटेहच्छकीर्तिचंद्रं विश्वज्जं क्षितिपतिरंत्यवर्णजन्मा ।
विद्वेष्टा श्रुतिगुणसाधकं श्रुतीनां वाचालो वचनमुवाच वाग्मिवर्यम् ॥ १६.२ ॥

उन्मत्प्रलपितवन्न तद्धि मानं यद वाक्यं व्यभिचरति क्वचित् फलेहत्र ।
दृष्टांतो भवति तदप्रमाणतायां सर्वेषां श्रुतिवचसां च सर्वथेति ॥ १६.३ ॥

वेदोक्तं फलमलमाप्येतेहधिकाराद इत्युक्त्वाह तनुमनसाहभ्यधत्त धूर्तः ।
योग्यत्वे सति न हि दृश्यतेहधिकारी नातः स्यात् स खरविषाणवत् सदेति ॥
१६.४ ॥

आक्षेपं तमसहमान उच्चमानः सदयोहसौ निजकरपल्लवद्वयेन ।
आदाय व्यतनूत बीजमोषधीनां सूक्तेनांकुरदलपुष्पबीजसृष्टिम ॥ १६.५ ॥

व्याख्याता निशि स कदाचन प्रदीपे
संशांते पुनरपि वाचयांबभूव ।
शिष्यान स्नान पुरुकरुगांबुधिर्निजांश्रेः
अंगुष्ठस्फुटनखरांतरोचिषैव ॥ १७.७ ॥

तीर्थार्थं पृथुतरवप्रपातिवारां धाराणां रयसहनम्मां महम्मां ।
अनीतां दशशतपुंभिरत्यशक्त्या प्रेक्ष्याचे विपुलशिलां क्वचित स मुक्ताम ॥
१७.९ ॥

लोकानामुपकृतये कुतः शिलेयं निन्ये नो इति जनता जगद तत्र ।
नेतारो यतिवर मानवा न हीमां भीमश्चेदिह यतते नयेन्न वेति ॥ १७.८ ॥

निन्ये तां गिरिमिव वानरीकृतात्मा लीलावत्करकमलेन सोहमलेन ।
तत्रापि न्यक्षित तयाहस्य सूच्यतेहलं तत तुंगां ननु निकषाहधुनाहपि कर्म ॥
१७.९ ॥

संघातैरधिकघनैरलंकृताध्वा शिष्याणां यतमनसामुतेतरेषाम ।
यत्रामा वसति तिथाविनेन चंद्रः तत्रासौ सकलमतिः ससार सिंधुम ॥ १७.१० ॥

आर्द्राङ्गाः सपदि निमज्जनांसरस्यांकण वस्य द्विजश्वशभस्य बल्लभायाम ।
तत्राहयन खरकिरणोपरागहेतोः ग्रामीणा अपि सकलाः सबालबुद्धाः ॥ १७.११
॥
सर्वज्जं सपरिजनं समीक्षमाणाः
फुल्लाङ्गाः स्मितवदनाः शुभा ननंदुः ।

দৌর্মুখ্যং দধত উতাপরে নিনিংদুঃ
নাহ্শ্চর্যং দ্বয়মপি তত স্বভাবতংত্রম ॥ ১৬.১২ ॥

মা মৈনং ভুবনগুরুং বিনিংদতেথং
নির্ভৎসর্গাভ্যপতদিবোত্তরংগহস্তঃ |
সংক্ষোভী ঘনঘনঘোষঘোরবেষঃ
সংরংভী খলদমনায় সিংধুরাজঃ ॥ ১৬.১৩ ॥

সম্মোদাত্ত তরলতরো দ্রুতাভিগামী গংভীরস্বননুতিমান সুঘেনহাসঃ |
বীচ্যংগৈরধিকতরৈরিহাধিবেলং মধ্বায় প্রণতিমিব ব্যধাত সমুদ্রঃ ॥ ১৬.১৪ ॥

গোলীলাস্বতিশয়িনাবগাধভাবাত ন্নোল্লংঘ্যৌ বিবিধগুণপ্রকাশরত্নৌ |
মধ্বাক্ষী পরমমতেঃ প্রিয়ং জনানাং লাবণ্যং ন তু জলধেরয়ং বিশেষঃ ॥ ১৬.১৫
॥

অংভোধেস্কুরিততরোর্মিপাণিমৃষ্টে স্বচ্ছেহসৌ বিকটতটাসনে নিষল্লঃ |
ব্যচখ্যাবতিচিরমৈতরেয়শাখা সূক্তানি প্রভুরতিসুন্দরপ্রকারম ॥ ১৬.১৬ ॥

গাংভীর্যাত স্বনমধরীকরোতি সিংধোঃ শ্রাব্যত্বং বহতি তথাহপ্যহো স্বনোহস্য |
পূর্ণেংদুপ্রভবদনঃ ক এষ ধন্যো মত্বেথং জনজলধিস্তমাশু পয়ৈত ॥ ১৬.১৭ ॥

বেদানাং সমুচিতভাববাদদক্ষং যে বেদদ্বিষমিমমূচিরে মহেষ্যাঃ |
ধিক্ষিক তানিতি জনতা জগাদ তত্র স্বাশ্চর্যাত কিল কলিতাংজলিনর্মংতী ॥
১৬.১৮ ॥

सन्नामं विपुलहृदे विधाय भक्त्या विभ्राणाश्चरणरजः सुरेन्द्रसेव्यम् ।
तत्सन्नादधिकशुचौ नदाधिराजे सन्नुस्ते द्विजनिकराः प्रशस्तकाले ॥ १७.१९ ॥

कल्लोलैः करिनिकरैरिवानिवार्यैः उल्लोलैर्जन निकरान निपातयद्विः ।
आक्रांताः प्रबलतरैश्च लोठ्यमाना हास्यत्रुं प्रययुरुदन्नतीह नैके ॥ १७.२० ॥

मज्जंतं पृथुलहरीनिगूढमूर्तिं संपूर्णप्रमतिमसज्जनो जहास ।
यो लोकत्रयविजयी गुरुः प्रसिद्धः सोहयं ही पतति लघूर्मिलीलयेति ॥ १७.२१ ॥

नीचानामवच वचांस्यजीगणनो दभ्राणां झुडितकराण्यदभ्रभोधः ।
क्रोष्टृणां श्वकलकलप्रदं विरावं पंचास्यो न हि गणयेदुदारवीर्यः ॥ १७.२२ ॥

जन्मस्थित्यवसितिदायिनं कटाक्षं लोकानामघटयदंबुधौ बृहन्नीः ।
आक्रांतोऽधिकगुरुणा स तेन तावत मुंचन संचलनमभूत्तोकदेश्यः ॥
१७.२३ ॥

इत्याद्यैरपि चरितैरनन्यसाध्यैः न श्लेष्ठां बहुमतिमाप दुर्जनोऽस्मिन् ।
विद्वेषं व्यधित पुनर्निरस्तभागे तस्मिन् दुर्मनसि तदेव शोभनं स्यात् ॥ १७.२४ ॥

संप्राप्तं सह सहजेन गंडवाटं श्लोकास्यसंप्रकटन आदिशद्विशंकम ।
शुश्रूषामयमुचितो विधातुमीषत लोकानामिति वचसा परीक्षकागाम ॥ १७.२५ ॥

শ্রীকাংতেশ্বরসদনেহনয়ত কিলৈকো যস্ত্রিং শন্নরবরনীতকেতুয়ষ্টিম |
আহত্যা গুরুগদয়েব নালিকেরাদ যো লেভে তরলতরাত ফলানি কামম ||
১৬.২৬ ||

এতাদৃশ্বলবিভবঃ স তস্য কংঠং
তজ্জ্যেষ্ঠোহপ্যভিত উভৌ সমং গৃহীত্বা |
নিষ্পেষ্টুং পরমমবাপতুঃ প্রয়ত্নং
সংঘর্ষাত ক্রমপরিবর্ধমানতৈক্ষ্ম্যম || ১৬.২৭ ||

আশ্বিনাবলসতরৌ গুরোনিয়োগাত ছত্রাগ্র্যনিলমহিতৌ চ তাবুভাভ্যাম |
মুক্তাহয়ঃকঠিনতরত্বচং শিরোধিং পর্যায়স্ফুটবচনাং নিপেততুঃ কৌ || ১৬.২৮ ||

আশ্বস্তৌ শূচিহৃদিমাবনূনমানৌ উদ্ধর্তুং সমগদদংগুলিং ধরাস্থাম |
সংগৃহ্য প্রসভরসাদপি প্রয়ত্তৌ সামর্থ্যং যয়তুরিমৌ ন কংপনেহস্যঃ || ১৬.২৯ ||

নির্যত্নং বটুমধিরুহ্য মংদহাসী স প্রায়াদিহ পরিতো নৃসিংহগেহম |
ঐশ্বর্যৈরিতি লঘিমাদিকৈরুপেতো মধ্বোহভূত ত্রিভুবনচিত্ররত্নরাজঃ || ১৬.৩০ ||
||

পংচাশন্নরপনরোপনীতমাত্রাং যো বাক্ষীং গৃহমধিরোহিণীং নিনায় |
স ব্যাখ্যাস্বরদমনায় পূর্ববাটৌ নির্দেশাদ ব্যধিত গুরোর্গল প্রপেষম || ১৬.৩১ ||

স্বিন্বেহস্মিন্নপি যতমান আগ্রহোগ্রে প্রাচ্যাত তৎপ্রবচননিষ্বনোহতিরেজে |

উদ্ধৰ্তুং বিপুলহৃদং গুলীং চ নালং সোহভূদিত্যজনি কুতূহলং জনানাং ॥ ১৬.৩২ ॥

পয়ৈক্ষি প্রভুরিতরৈঃ শিবান্নিপূৰ্বৈঃ নোপৈক্ষি প্রবলতরৈস্তথা প্রয়ত্নৈঃ ।
নাবৈক্ষি ক্ৰচিদপি শক্ত্যপূৰ্তিরস্মিন উৎপ্ৰক্ষি স্বয়মপি ভীম ইত্যবশ্যম ॥ ১৬.৩৩ ॥

লেখিন্যাং মুহুরপিনহ্য কৃষ্যমাগং নাপ্যেকং তনুরুহমস্য তৃদপাট ।
নাসাগ্ৰে মৃদুনি কৃতৈশ্চ মুষ্টিঘাতৈঃ নাস্যেংদোরতিবলিভিঃ প্রসন্নতাহহসি ॥
১৬.৩৪ ॥

পংচাস্যঃ শ্ৰভিরিব হী বিহীনসারৈঃ অংভোধিন্ৰংগ সরিতাং জলৈরিবাল্লৈঃ ।
হৃদ্যোতৈরিব তরণিৰ্বিডংবয়ন নূন প্রত্যর্ষিস্বসমনরৈব্যবাহরত সঃ ॥ ১৬.৩৫ ॥

পারংতীসুরসদনং বিশালসংবিত সংপ্রাপ্তঃ খলু সুচিরান্নিবেদ্যহীনম ।
গ্রাম্যাগ্র্যক্ষিতিপতিভির্দিনার্ধমাত্রাত তদ্বৃত্তিব্যধিত সভূত বল্যনল্লাঃ ॥ ১৬.৩৬ ॥

ভীমত্বে সহ সহজৈঃ প্রতিষ্ঠিতঃ প্রাক পংচাত্মা মুররিপুরংচিতো যদত্র ।
পাংচাল্যা বলিসলিলং সমং দদত্যা সোহস্মাৰ্ষীত তমিমমথ প্রপূজ্যপূজ্যঃ ॥
১৬.৩৭ ॥

আয়াস্যন কিল সরিদংতরাখ্যদেশং গ্রীষ্মে নির্জলমিহ শুশ্রুবাংস্তটাকম ।
তৎকালে পরমভিবৰ্ষয়ন ঘনৌঘং তৎপূর্ত্যে ব্যধিত কুতূহলং জনানাং ॥
১৬.৩৮ ॥

दुर्मंत्रैः खलपटलैः प्रचोद्यमानो ग्रामेशो वृशलपतिः प्रहर्तुमेनम ।
संप्राप्तस्तत उत यांतमीक्षमाणः प्रोद्यंतं रविमिव विस्मितो ननाम ॥१७.७९ ॥

क्षेत्राग्र्यं त्रिभुवनवैद्यनाथनाथं प्रस्थाय प्रचुरतरांतरः प्रभावी ।
श्रीकृष्णामृतपरमार्णवाभिधानां चक्रे सद्यचनततिं स्वभक्तुतै ॥ १७.८० ॥

स ग्रामं परमपि यात उच्चभूतिं विद्वांसः क्व कुहरकूपददुराभाः ।
इत्यूचे मदमतिमानिनोहखिलज्जम मन्यस्य क्षपयितुमेव तज्जनस्य ॥ १७.८१ ॥

सर्वं ज्ञेहप्ययमधिकं न यज्ज्भंगीं संविज्ञे यतिरिति वद्वनिश्चयोहसौ ।
आभांतं परिषदि मंसरादपृच्छत कर्मार्थश्रुतिगहनार्थखंडभावम ॥ १७.८२ ॥

छंदोभ्यश्च्युतरससंग्रहप्रवीणान षष्ठेहृष्टिं प्रतिविहितान प्रजाधिपेन ।
नाराशंस्यचरमचारुमंत्रभेदान उचेहसौ तमभिदधद विसंशयांशः ॥ १७.८३ ॥
॥

पांडित्यं परममवेत्य तस्य तादृक संघर्षत क्षुभितमना विपक्षसंघः ।
नार्थः स्यादयमिति वर्णयन्नथ त्वं तं क्रीतुरुमतिनेरितोहद्वद द्राक ॥ १७.८४ ॥

सोहपृच्छत तमथ महाह्योपसर्गा यत्रोक्ता मनुचरणोपसृज्यरूपाः ।
तस्यार्थं वचनचयस्य तं क्वाणः शैर्यार्थं सपदि स लेखयां वदुव ॥ १७.८५ ॥

संपूर्णं शशिनमिवोदितं कृशः श्वा

চক্ষোভাশুভনিকরো নিরীক্ষ্য মধ্বম |
প্রত্যর্থী স্বয়মিতি দূরবোহভিধাবন
কিং তেন ক্ষতমমৃতাকরস্য তস্য || ১৬.৪৬ ||

নিস্স্থানাং কতিপয়ভুক্তিযুক্তভক্তং
ভক্তানাং ব্যধিত চতুর্গুণং দয়ালুঃ |
ভুক্তে স্ম ত্রিদশনরোপভোগ্যমন্নং
সংপ্রীতৈ স ধনবতাং বৃহৎপ্রবোধঃ || ১৬.৪৭ ||

বৃষ্টাদেঃ স নিয়মনাদি চক্র এতত
চিত্রং কিং ভুবননিয়ামকে সমীরে |
অপ্যেবং ভুবনগুরোঃ কৃতানুবাদঃ
কৃত্যেষু প্রবর ইতীহ বর্ণয়ামঃ || ১৬.৪৮ ||

ইতৃত্যে ধরণিসুরেণ কেবলং নো
মাধ্বীয়ং বিবিধকথা কথাসু মান্যা |
সাক্ষাদপ্যমরবরৈরুদীয়মাণা
গংধবৈর্দ্যুসদসি তন্মুদে জগেহসৌ || ১৬.৪৯ ||

তাং পদ্যপ্রণিগদিতাং তু মূর্ছয়িত্বা
তানানামুচিততয়াহহুতপংচমাদ্যাঃ |
গাংধারং দ্যুবিষয়মুজ্জ্বলং সৃজংতো
গ্রামং তে প্রজগুরকাকিকশ্রকংঠাঃ || ১৬.৫০ ||

আনশ্ৰৈঃ সুমুকুটমৌলিভিঃ করাগ্ৰৈঃ
আতশ্ৰৈঃ প্রতিকলিতৈঃ স্মিতৈর্মুখাজৈঃ |
আশ্রাবি স্থিরতরভক্তিভিঃ সুরেংদ্রৈঃ
তদগীতা দশধিষণার্যবয়চর্যা || ১৬.৫১ ||

গীর্বাগৈর্বিজয়মহোৎসবস্য পূজাং
কুর্বাগৈরবিরলসংবিদস্তদানীম |
বিস্মৈরৈর্মুনি নিকরোপদেবয়ুজৈঃ
সুস্মৈরৈরথ তমবেক্ষিতুং প্রজগ্মে || ১৬.৫২ ||

আদর্শং গুণগণদর্শনে মুরারেঃ
সচ্ছাস্ত্রং রচিতমনেন বর্ণয়ংতঃ |
প্রদ্যোতৈরুড়ুপদবীং প্রকাশয়ংতঃ
প্রৈক্ষংত প্রচুরমনোবিলাসমেতে || ১৬.৫৩ ||

নাকীংদ্রাস্তমবনিভাগমাবসংতং
সুজ্ঞোকৈরপি ভুবনানি ভূষয়ংতম |
নেমুঃ খাদুপনিষদং তদৈতরেয়ীং
ব্যখ্যাংতং বিবিধবিষিষ্টশিষ্যমধ্যে || ১৬.৫৪ ||

শ্রীমংতং শশিবদনং কুশেশয়াক্ষং
গংভীরস্বরমতিদিব্যলক্ষণাত্যম |
পশ্যংতঃ স্বগুরুমথার্চিচন কৃতার্থা
বাণ্যা তং হরিরতিপূর্ণকামমেতে || ১৬.৫৫ ||

অহরো দুরাগমতমঃ স্বগোগৈঃ
অকরোমুকুংদগুণবৃন্দদর্শনম |
অজয়শ্চতুর্দশ জগংতি সদগুণৈঃ
শরণং গুরো করুণয়াহপি নো ভবেঃ || ১৬.৫৬ ||

নমস্তে প্রাণেশ প্রণতবিভবায়াবনিমগা
নমঃ স্বামিন রামপ্রিয়তম হনূমন গুরুগুণ |
নমস্তভ্যং ভীম প্রবলতম কৃষ্ণেষ্ঠ ভগবন
নমঃ শ্রীমন মধ্ব প্রদিশ সুদৃশং নো জয় জয় || ১৬.৫৭ ||

ইতি নিগদিতবং তস্তত্র বৃন্দারকেংদ্রা
গুরুবিজয়মহং তং লালয়ংতো মহাংতম |
ববৃষুরখিলদৃশ্যং পুষ্পবারং সুগংধং
হরিদয়িতবরিষ্ঠে শ্রীমদানন্দতীর্থে || ১৬.৫৮ ||

|| ইতি শ্রীমৎকবিকুলতিলক ত্রিবিক্রমপংডিতাচার্যসুত
শ্রীনারায়ণপংডিতাচার্যবিরচিত্তে শ্রীমধ্ববিজয়ে
আনন্দাংকিতে ষোড়শঃ সর্গঃ ||
|| সমাপ্তোয়ং গ্রংথঃ ভারতীরমণ মুখ্যপ্রাণংতর্গত
শ্রী কৃষ্ণার্ণমস্ত ||